

İstiqlal təşnəsi

Sənədli film haqqında düşüncələr

ADA Universitetinin sifarişi ilə ərsəyə gələn "İstiqlal təşnəsi" sənədli filminə baxdım. Həm qəhrəmanın keşməkeşli taleyi, fədakar xidməti, həm də filmin üslubu düşüncələrimi oxucularla bölüşməyə vadar etdi.

Filmin səciyyəvi cəhəti Əlimərdan bəy Topçubaşovun hərtərəfli fəaliyyəti haqqında müəllif araşdırmasının fundamentallığıdır. Müsəlman birliyini, azadlıq və istiqlal təşnəsini, milli düşüncəni, eyni zamanda, bəşəri tərəqqini, inteqrasiyanı, maarifçilik funksiyasını, milli siyasi inkişafı, məfkurə aydınlığını özündə ehtiva edən nəhəng şəxsiyyətin portret cizgiləri aydınlığı ilə tamaşaçıya çatdırılır. Əlbəttə, Topçubaşovun ictimai-siyasi, maarifçilik fəaliyyəti bir filmə, bir kitaba sığan deyil. Buna baxmayaraq müəllif bu geniş fəaliyyəti çox dürüst və yetərli işıqlandıra bilib.

Sənədli filmlərdə bədii oyun elementlərinin işlənməsinə yanaşmalar müxtəlifdir. Zamanında böyük sənətkar Mixail Room bu üslubun əleyhinə çıxırdı. O, bunu yağla suyun bir yerdə qarışmaması kimi izah edirdi. Amma şübhəsiz, zaman dəyişir, məktəblər, üslublar da yenilənir. Hərçənd çağdaş dövrümüzdə də bədii məqamla sənədli elementlərin sintezi hər zaman uğur gətirmir. "İstiqlal təşnəsi" sənədli filmində isə bu vəhdət yerinə düşür. Çünki müəllif-rejissor Hafiz İmamnəzəri hansı bədii elementin harada vacib olmasını dürüst bilir. Və bu bədii detallar süjet xəttini gücləndirməklə bəra-

bər, qəhrəmanın portretinin açılmasına kömək göstərir, hadisələrə həyəcan və dinamika verir, dramaturji yükü zənginləşdirir, rejissor ideyasının yetərinə açılmasına xidmət edir.

Elə proloq bədii məqamla başlayır. Topçubaşovun *gizli çar polisi tərəfindən izlənməsi*, onun haqqında donosun yazılıb göndərilməsi, donosun oxunması və ardınca

görüləcək sərt tədbirlər bir epizodda, müxtəlif planlarda ustalıqla verilir.

Aparıcının müdaxilələri də ən zəruri məqamlarda baş verir. Və aparıcı hadisələrə qarışır, sanki salnameçi kimi tez-tez qəhrəmanın yanında, onunla yol yoldaşı olur. Qatarda Topçubaşovu müşayiət edir, Nijni-Novqo-

zisiyası rejissor fikrini təməmləyir. Ab-havaya uyğun rənglər filmə estetik gözəllik verir.

Quruluşçu rəssamın işini də qeyd etməyə dəyər. Bədii səhnələrdə təsvir üsullarının rəngarəngliyinə uyğun olaraq geyim və əlbəşələr dəqiq seçilmişdir ki, bu da rejissor həllinin tapılmasına xidmət edən detallardandır.

Ə.Topçubaşova həsr edilmiş "İstiqlal təşnəsi" sənədli filmi həm görkəmli aydınlarımızın təbliği, tanınması baxımından uğurlu təşəbbüsdür, həm də peşəkarlıq nöqtəyi-nəzərdən Azərbaycan sənədli film tarixi üçün qiymətli töhfədir.

Əlimərdan bəy Topçubaşovun yaşadığı və fəaliyyət göstərdiyi keşməkeşli siyasi çaxnaşmaların, azadlıq ideyalarının təkcə Rusiyanın özündə yox, imperiyanın ən ucqar əyalətlərində belə baş verməsinə diqqət yetirən müəllif, milli oyanışlar dövrünün özünün də ictimai-siyasi portretinin açılmasına çalışır ki, bu da filmin əsas ideya bədii və estetik təsirini artırır, onun baxımlı olmasına xidmət edir.

Operator (operator Sərvər Rəşidoğlu) işi də tədqiqatçıdır. Kadrların kompo-

rodna keçirilmiş Rusiya müsəlmanlarının I qurultayında *"faytonçuya çevrilərək"* qurultayın məxfi sənədlərini jandarmadan "xilas edir". Bu, çox maraqlı və Azərbaycan sənədli filmlərində az təsadüf olunan məqamdır.

Operator (operator Sərvər Rəşidoğlu) işi də tədqiqatçıdır. Kadrların kompo-

Gülhüseyn KAZIMLI,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru